

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"אל הארץ אשר אראך... ויצאו ללכת ארצה כנען" (בראשית י"ב, א-ה)

(א) ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך. (ד) וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט, ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן. (ה) ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן, ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען.

השאלה המרכזית - בפסוק א' נאמר: "ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך". ובפירושו 'רש"י' לפסוק ב' מובא: "אשר אראך - לא גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור". אך בפסוק ה' נאמר: "ויצאו ללכת ארצה כנען", ומשמע, שכאשר יצאו מחרן, ידעו כבר שהמטרה - ללכת לארץ כנען.

רעיון מרכזי - אברהם יצא פעמיים מחרן והלך לארץ כנען

הקדמה - כהקדמה יש להביא את הכתוב ב'**ב'סדר עולם רבה'** (פרק א'), שאברהם יצא פעמיים מחרן לארץ ישראל. בפעם הראשונה הלך לארץ כנען, וזכה שם לברית בין הבתרים בהיותו בן **שבעים שנה**. לאחר מכן חזר לחרן, ויצא שוב בהיותו בן **שבעים וחמש**.

ועל פי זה מוסברת הסתירה שבין פסוקי התורה שלקמן - בפרשת 'בא' (י"ב, מ"א - מ"ב) מובא: "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים, **שלושים שנה וארבע מאות שנה**". וזה סותר את דבר ה' בברית בין הבתרים: "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, **ארבע מאות שנה**" (בראשית ט"ו, י"ג). ו'רש"י' מסביר שם שארבע מאות שנה עברו מהולדת יצחק, וארבע מאות ושלושים שנה עברו מברית בין הבתרים. ומביא בעל '**שפתי חכמים**' שאברהם בברית בין הבתרים היה בן שבעים. ואילו כאן בפסוק ה' מובא שאברהם היה בן **שבעים וחמש בצאתו מחרן**, וכיצד יתכן שבברית בין הבתרים שהיתה בארץ כנען היה רק בן **שבעים**?

הסבר השאלה המרכזית - אלא, שאברהם הלך בפעם ראשונה מארצו, ולאחר שהגיע לארץ כנען זכה לברית בין הבתרים בהיותו בן **שבעים**. לאחר מכן חזר לחרן, ובהיותו בן **שבעים וחמש** יצא שוב לארץ כנען בפעם השנייה. ולכן, ברור מאד מדוע בפסוק ה' נאמר במפורש: "ויצאו ללכת ארצה כנען", כי פסוק זה מדבר על הפעם השנייה, וכבר היה שם, וידע שהמטרה שלו היא להגיע לארץ כנען.

"לך לך" - לאיזה כיוון היה צריך ללכת - ויש לברר, אם ה' לא אמר לו לאן ללכת, אז לאיזה כיוון הוא פנה, הרי יכול לפנות לאחת מארבע רוחות השמים? ובאיזה שלב של ההליכה, אמר ה' לאברהם שילך לארץ כנען, כי פרט זה לכאורה אינו מפורש בתורה? ננסה להסביר במספר נאמרים כיצד החליט לאיזה כיוון להתחיל את הליכתו:

א. בפרשת 'נח' נאמר שתרח יצא מאור כשדים ללכת ארצה כנען: "ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט... ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם" (בראשית י"א, ל"א). ויש לשאול, מדוע עלה בדעתו של תרח לעבור דווקא לארץ כנען. 'ספורנו' מסביר שתרח רצה ללכת דווקא לארץ כנען בגלל מעלותיה.

ב. ה' אומר לאברהם: "אל הארץ אשר אראך", ומדוע לא אמר לו: "אל הארץ אשר אומר אליך"? ונראה, שאברהם הבין, שה' לא יאמר לו בפירוש לאן ללכת, אלא יראה לו את המקום ע"י סימנים כלשהם והביטוי - 'אראך' לא מכוון לראיה גשמית אלא לראיה רוחנית, ואברהם הלך לפי תחושתו הפנימית, שהובילה אותו לארץ כנען.

ג. נראה, שאפשר גם להסביר ענין זה, עפ"י התבוננות במפה של האזור. לפי מפה זו, ניתן לראות את האזור כולו שיש מכנים אותו היום - 'אזור הסהר הפורה', כי הוא דומה לצורת סהר. הצד המזרחי של האזור מתחיל בצד דרום ליד המפרץ הפרסי ועולה צפונה לכיוון טורקיה. מאותו אזור בצפון הוא מתעגל מערבה אל סוריה, ויורד לכיוון ארץ כנען וממשיך עד למצרים. הוא מכונה - 'אזור הסהר הפורה', כי הוא מוקף מדבריות, ובתוכו הוא מושקה ע"י נהרות הפרת והחידקל בצד המזרחי, ע"י הנילוס בצד המערבי.

תרח ואברהם ושאר בני המשפחה יוצאים מ'אור כשדים', שנמצאת בדרום הצד המזרחי של אזור זה, ועולים צפונה, ומגיעים עד ל'חרן', שנמצאת בדרום טורקיה, והיא החלק הצפוני של הארץ שבה הם גרו והנקראת - 'ארם נהרים' ושם הם יושבים.

במקום זה ה' אומר לאברהם - 'לך לך מארצך', ולא אומר לאן ללכת. אך לפי התיאור הנ"ל, אברהם היה יכול להבין שהכוונה שילך בכיוון של ארץ כנען. כי לחזור אחורה לכיוון אור כשדים, בוודאי שלא זו הכוונה, כי ה' אמר לו שילך מארצו, ואם ילך אחורה, הרי הוא חוזר לארצו. בכיוון צפון ודרום יש מדבריות. וממילא נשארה האפשרות היחידה שימשיך ללכת לכיוון ארץ כנען.

"אל הארץ אשר אראך" - מתי ה' הראה לו - ה' אומר לאברהם שילך אל הארץ שהוא יראה לו. אך מתי ה' אומר לו שזו הארץ שהתכוון שילך אליה? וישנם כמה דעות בהקשר לשאלה זאת:

א. 'אבן עזרא' ו'אור החיים' הקדוש אומרים, שה' גלה לו זאת מיד. ב. יתכן שה' הראה לו סימנים לאן הוא צריך ללכת.

ג. אפשר גם לחפש את הפסוקים בהם ה' אומר לאברהם שזאת היא הארץ. ונמצא בפרשת 'לך לך' ארבעה פסוקים כאלה:

1. כאשר מגיע לשכם: "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה... וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת" (בראשית י"ב, ו' - ז').
2. לאחר שחוזר ממצרים ונפרד מלוט: "וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה. כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם" (בראשית י"ג, י"ד - ט"ו).
3. לאחר הניצחון על המלכים: "ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה" (בראשית ט"ו, ז').
4. בברית בין הבתרים: "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר, לזרעך נתתי את הארץ הזאת" (בראשית ט"ו, י"ח).

לפי הפרשנים הסוברים שאברהם הלך רק פעם אחת לארץ, אז הסבירות היא שהכוונה לפסוק המופיע לראשונה, כאשר אברהם מגיע לשכם וה' מתגלה אליו.

ולדברינו, שאברהם הלך פעמיים לארץ כנען, אז סביר שהכוונה לפסוק השלישי, כי לפי דעה זו, ברית בין הבתרים היתה כאשר אברהם הגיע לארץ בפעם הראשונה, ובפירוש **'דעת זקנים מבעלי התוספות'** מובא שגם מלחמתו נגד ארבעת המלכים היתה באותו זמן. לכן נראה יותר שה' הראה לו את הארץ בפסוק השלישי, ובמיוחד שיש בו גם רמז ליציאה מאור כשדים: "ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה" (בראשית ט"ו, ז'), ובאמירתו - **'הארץ הזאת'** ה' הראה לו בראייה נבואית את כל הארץ, וזוה התקיימה אמירתו - **'אל הארץ אשר אראך'**.

הסבר הקשיים בפסוקים

פסוק ד' - 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט, ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן'.

א. בסוף פסוק ד' מובא: **"ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן"**. ולכאורה, ציון גילו של אברהם בצאתו מחרן, היה מתאים להופיע בסוף פסוק ה' לאחר המשפט: **"ויצאו ללכת ארצה כנען"**, ושם לציין שהוא היה בן שבעים וחמש בצאתו מחרן.

הסבר - אולי, ניתן לומר, שאם נוציא משפט זה מפסוק ד' ונעביר אותו לפסוק ה', יצא שפסוק ה' שבו מתוארת הליכתו השנייה, יהיה צמוד לפסוק ד' שבו מתוארת הליכתו הראשונה, ולא היינו שמים לב, ששני עניינים שונים לפנינו, והיינו חושבים שמדובר בהליכה אחת, והיינו מתקשים להסביר את ההבדלים הרבים בין שני הפסוקים. ורק בדרך זאת שבפסוק ד' שבו מדובר על - **'וילך'**, מופיע הפסוק שמדבר על גילו של אברהם - **'בצאתו'**, בשינוי הפעלים, יכולים אנו לשים לב ששני אירועים שונים לפנינו.

ב. בפסוק א' מופיע הפועל - **'ויאמר'**: **"ויאמר ה' אל אברהם לך לך"**. אז מדוע בפסוק ד' מופיע הפועל **'דבר'**: **"וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' ולא: 'כאשר אמר אליו ה'?"** **הסבר** - על המילים - **'לך לך'** מסביר **'רש"י'**: **"להנאתך ולטובתך"**. כאשר ה' אמר לו: **"לך לך"**, אז הביטוי הראשון - **'לך'** הוא דיבור קשה, כי בו אברם מתבקש ללכת מארצו וממולדתו ומבית אביו, ואילו המילה השנייה - **'לך'**, היא אמירה רכה שבאה לומר שהדבר לטובתו. לכן בפסוק א' נאמר - **'ויאמר'** כי יש גם את המילה - **'לך'** המבטאת אמירה רכה, אך בפסוק ד' התורה מציינת שאברם הלך - **'כאשר דבר אליו ה''**, כלומר, שהוא לא התייחס לטובה שתצמח לו מההליכה, אלא הלך רק בגלל הדיבור של ה' למרות שהיה קשה.

ג. בפסוק א' נאמר - **'לך לך'**, אז מדוע בפסוק ד' נאמר - **'וילך אברהם'**, ולא בניסוח תואם - **'וילך לו אברהם'**? **הסבר** - ולפי דברינו לעיל, ברור מדוע בפסוק ד' לא נאמר - **'וילך לו אברם'**, כי הלך רק בגלל שה' אמר לו - **'לך'**, ולא בגלל הטובה וההנאה.

פסוק ה' - 'ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו... ויצאו ללכת ארצה כנען'.

א. לכאורה ישנה כפילות בפסוקים ד' וה', שהרי בחצי הראשון של פסוק ד' נאמר: **"וילך אברם כאשר דבר ה' וילך אתו לוט"**, משמע שאברהם כבר הלך, אז מדוע בפסוק ה' נאמר שוב שאברהם לקח שרי אשתו ואת לוט: **"ויצאו ללכת ארצה כנען"**? **הסבר** - על פי הרעיון הנייל, אין כפילות, אלא שפסוק ד' מדבר על ההליכה הראשונה לארץ ישראל, ואילו פסוק ה' מדבר על היציאה השנייה.

ב. יש גם קושי בסדר הפסוקים, שפסוק ה' התרחש לכאורה לפני פסוק ד'. כי הפועל - **'וילך'** שבפסוק ד' מתאר כבר את פעולת ההליכה. ואילו הפועל - **'ויצאו ללכת'** שבפסוק ה', נראה שמתאר את היציאה ממקומו במטרה ללכת, וזה היה לפני ההליכה עצמה. **הסבר** - לפי הרעיון הנייל, אין בעיה בסדר הפסוקים, שהרי אין אירוע אחד לפנינו אלא שני אירועים, וכל פסוק מדבר על אירוע אחר. פסוק ד' מדבר על האירוע הראשון שבו אברהם הלך מארצו, ופסוק ה' שאומר שהוא יצא ללכת לארץ כנען, מדבר על הפעם השנייה.

ג. ועוד בעניין הפועל. בתחילת פסוק ד' מופיע הפועל - **'וילך אברהם'** אז מדוע בהמשך הפסוק בעניין גילו של אברהם כתוב - **'בצאתו'** ולא נאמר - **'בהולכו'**? **הסבר** - רק כשיצא בפעם השנייה היה אברהם בן שבעים וחמש, אך **בהולכו** היה רק בן **שבעים שנה**.

ד. ועוד בעניין הפועל. בפסוק א' אומר לאברהם - **'לך לך'** ולא - **'צא לך'**. וזה תואם את פסוק ד' בו משתמש הכתוב בפועל זה ואומר - **'וילך אברהם'**, אז מדוע בפסוק ה' משתמש הכתוב בפועל - **'ויצאו ללכת'**? **הסבר** - נראה שהפועל - **'וילך'** מבטא רק הליכה ממקום אחד למקום שני, במטרה לחזור למקום הראשון. אך הפועל - **'ויצא'** יתכן שבא לבטא יציאה מוחלטת מהמקום הראשון. לכן, בפסוק א' שה' רצה רק לנסותו, אם יהיה מוכן ללכת אל מקום לא ידוע, אמר לו - **'לך לך'**, אתה לבד תלך ותחזור. וכן בפסוק ד' שמדבר על ההליכה הראשונה מופיע הפועל - **'וילך'**, כי עדיין לא התכוון לעזוב את המקום לצמיתות, ולכן לא לוקח אתו את אשתו ורכושו. אך בפסוק ה' שמדבר על הפעם השנייה, ועוזב את המקום לצמיתות, מופיע הפועל - **'ויצאו'**.

ה. כבר בפסוק ד' נאמר שלוט הלך אתו: **"וילך אתו לוט"**, אז למה בפסוק ה' נאמר שאברהם לקח אותו: **"ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו"**. **הסבר** - בפסוק ד' מסופר שלוט הלך עם אברהם, וזה היה בהליכה הראשונה, אך בפסוק ה' מסופר שאברהם לקח אתו את לוט, וזה היה בפעם השנייה.

ו. בפסוק ד' נאמר: **"וילך אתו לוט"**, משמע שזה היה מיוזמתו של לוט. ואילו בפסוק ה' נאמר שאברהם לקח אותו: **"ויקח אברהם... ואת לוט בן אחיו"**, כאילו שזה היה מיוזמתו של אברהם? **הסבר** - בפעם הראשונה הוא רצה ללכת לבד. אך לוט חשב שמהליכה זו יצא נשכר, החליט **מדעתו** ללכת עם אברהם, לכן נאמר: **"וילך אתו לוט"**. אך בפעם השנייה לאחר שלוט לא ראה תועלת שתצא לו מזה, היסס אם ללכת או לא, ולכן אברהם היה צריך לקחת אותו, כמו שנאמר: **"ויקח אברהם... ואת לוט בן אחיו"**.

ז. מדוע בפסוק ד' לא מוזכרת שגם שרה הלכה אתו אלא רק לוט, ואילו בפסוק ה' מוזכרת גם שרה? **הסבר** - בפסוק ד' התכוון ללכת לבד, אלא שלוט הצטרף מיוזמתו, ורק בפסוק ה' הם מוזכרים, כי שם אברהם לקח אותם מיוזמתו.

ח. מדוע בפסוק ד' מוזכר רק השם - **'לוט'**, ואילו בפסוק ה' מוזכר - **'לוט בן אחיו'**? **הסבר** - בפסוק ד' מוזכר רק השם - **'לוט'** בלי הקשר המשפחתי שלו לאברהם, כי מיוזמתו הצטרף לאברהם. אך בפסוק ה' שאברהם יוצא לצמיתות, נראה שלוט כבר לא כ"כ מעוניין ללכת, אך אברהם לוקח אותו בגלל שהוא - **'בן אחיו'**, ומרגיש אחריות עליו.

מסוגל לישועות - כיודע לימוד משניות מס' קנים מסוגל לישועות. ב"ה יאל לאור פירוץ נרחב למס' מלווה באורים

להקלת ההבנה. לכתיבת הספר ניתן לפנות לרב גרשון אינגבר בטל. - 0527698670

כתקופה זו של הקורונה השיעורים מתקיימים ע"י תוכנת זום

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net